

Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

Osijek, Zagreb, 3. listopada 2013.

Dvotjedni izvještaj o suđenjima za ratne zločine

Zbog ratnog zločina počinjenog usmrćenjem bračnog para hrvatske nacionalnosti pripadniku srpskih postrojbi u odsutnosti 15 godina zatvora

Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Rijeci 23. rujna 2013. godine proglasilo je krivim opt. Zdravka Pejića da je 12. studenoga 1991. godine, kao pripadnik tzv. Teritorijalne obrane Plaškog, nakon što su srpske postrojbe zauzele Saborsko i okolne zaselke, u zaseoku Šolaje, u dvorištu kuće u kojoj su se nalazili, hicima iz automatske puške usmratio supružnike Nikolu i Katu Dumančić, civile hrvatske nacionalnosti.

Boravište opt. Pejića je nepoznato. Suđeno mu je u odsutnosti. Prema navodima u optužnici, njegovo posljednje poznato prebivalište bilo je u Kotor Varoši, u Bosni i Hercegovini.

Nove optužnice

a) Optužnica protiv sedmorice pripadnika JNA zbog ratnog zločina počinjenog fizičkim zlostavljanjem, silovanjem i pljačkanjem imovine

Županijsko državno odvjetništvo (ŽDO) u Splitu je krajem rujna podiglo optužnicu protiv sedmorice pripadnika bivše JNA zbog počinjenja ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

Poručnika bivše JNA, makedonskog državljanina, tereti se da je u prosincu 1991. u okupiranom Drnišu zapovjedio šestorici podređenih vojnika da nasilno uđu u kuću bračnog para hrvatske nacionalnosti. Nakon toga je zajedno s vojnicima udarao supružnike. Muškarac je zadobio brojne ozljede, a okrivljenik je silom odvuкао njegovu suprugu u sobu i silovao ju, a potom naredio vojnicima da pretraže kuću i uzmu sve što vrijedno, što su oni i učinili.

Od šestorice okrivljenih vojnika, trojica su nepoznatog prebivališta i državljanstva, dvojica su državljani Bosne i Hercegovine, a jedan je državljanin Srbije.

Kao i u velikoj većini ostalih slučajeva u kojima su okrivljeni pripadnici bivše JNA i ostalih srpskih postrojbi, sva sedmorica su nedostupni pravosudnim tijelima Republike Hrvatske.

b) Optužnica protiv Josipa Boljkovca zbog likvidacija civila sa područja Duge Rese sredinom 1945. godine

ŽDO u Zagrebu je sredinom rujna podiglo optužnicu protiv Josipa Boljkovca, u drugom svjetskom ratu člana Narodnooslobodilačkog pokreta, potom visokog obavještajnog i policijskog funkcionera, gradonačelnika Karlovca i zastupnika u Saboru SR Hrvatske, a nakon višestranačkih izbora prvog ministra unutarnjih poslova RH.

Boljkovca se tereti da je od 7. svibnja 1945. do sredine lipnja 1945. godine, kao šef povjerenstva Odjeljenja zaštite naroda (OZN-a) za Grad i Kotar Karlovac, pod optužbama da su surađivali s ustaškim vlastima zapovjedio uhićenje većeg broja civila s područja Duge Rese i okolnih mjesta. Šest poznatih i četrnaest za sada nepoznatih uhićenih osoba su više dana ispitivane i potom, po Boljkovčevoj zapovjedi, u više navrata odvođene, usmrćene i zakopane na predjelu Vidanka Curak. Jedan muškarac, koji se usprotivio odvođenju, usmrćen je kod željezničke pruge u Dugoj Resi.

Deklaracija UN-a o seksualnom nasilju, (ne)prijavljivanje ove vrste zločina te slabosti domaćeg sustava u pomoći žrtvama seksualnog nasilja

Glasovima predstavnika 113 država članica Generalna skupština UN-a 24. rujna usvojila je *Deklaraciju o seksualnom nasilju* koja sadrži niz obveza koje svaka država treba ispuniti kako bi se zaustavilo korištenje silovanja i seksualnog nasilja kao oružja rata. Deklaracija ima za cilj poboljšanje statusa žrtava silovanja i seksualnih napada te prevenciju takvih zločina.

UN-ovi podaci govore da je u Ruandi tijekom tri mjeseca genocida 1994. godine silovano između 100.000 i 250.000 žena, oko 60.000 žena silovano je za vrijeme građanskog rata u Sierra Leoneu (1991.-2001.), više od 40.000 u Liberiji (1989.-2003.), oko 60.000 u državama bivše Jugoslavije (1991.-1995.), od toga najviše u Bosni i Hercegovini, a oko 200.000 u Demokratskoj Republici Kongo od 1998. godine.¹

Posljedice ove vrste nasilja ostaju godinama nakon što su ratovi okončani te utječu kako na zajednice tako i na proces pomirenja i obnove mira.

U Hrvatskoj i u drugim državama nastalima raspadom bivše Jugoslavije mali je broj žrtava koje odluče prijaviti da su silovane, uglavnom zbog nedostatka psiho-socijalne pomoći koja bi im olakšala da to učine, ali i zbog straha od stigmatizacije u sredini u kojoj žive.² U prijavama koje su zaprimila državna odvjetništva u Republici Hrvatskoj evidentirano je tek 60 žrtava silovanja.³

Navedeni podaci ukazuju na slabosti postojećeg institucionalnog ustroja u Republici Hrvatskoj, a donošenje propisa kojima bi se poboljšao položaj žrtava silovanja tek se najavljuje. Tako je Vlada RH tijekom 2012. najavila novi zakon ili izmjene postojećeg *Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata*, a u siječnju 2013. najavila je i donošenje *Zakona o žrtvama ratnog zločina silovanja*.

Pozitivno je da je DORH uvažio preporuke o svrsishodnosti koncentriranja svih dokaza i podataka o ratnim zločinima počinjenim silovanjima na jednom mjestu, pa od 2012. godine istrage ovih zločina provodi ŽDO u Osijeku. Nažalost, činjenica je da sustav podrške žrtvama i svjedocima još uvijek nije proširen na državno odvjetništvo i policiju. Sustav, koji bi žrtvama i svjedocima trebao osigurati, osim postojeće, i psihološku i pravnu pomoć, već dvije godine ne doživljava bitnu progresiju. *Nacionalna strategija za podršku žrtvama i svjedocima* još nije donešena, iako je povjerenstvo, čiji je osnovni zadatak njena izrada, osnovano još 2010. godine.

¹ <http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/about/bgsexualviolence.shtml>

² Podaci mnogih svjetskih istraživanja pokazuju kako na jedan prijavljen slučaj silovanja dolazi 15 – 20 neprijavljenih.

³ Državno odvjetništvo Republike Hrvatske: Dopuna ranijim priopćenjima, 8. siječnja 2013.

Nasilno uklanjanje dvopismenih natpisa i uništavanje spomenika srpskim žrtvama – stvaranje ozračja koje ne doprinosi utvrđivanju istine o stradanjima i počinjenim zločinima

Nakon nasilnog uklanjanja latinično-ćiriličnih ploča u Vukovaru početkom rujna, u organizaciji Stožera za obranu hrvatskog Vukovara u Vukovaru i okolnim mjestima nastavljeni su prosvjedi na kojima je zahtijevano proglašenje Vukovara mjestom posebnog pijeteta, osporavana je vjerodostojnost rezultata popisa stanovništva iz 2011. godine prema kojemu u Vukovaru živi više od 1/3 građana srpske nacionalnosti te je zahtijevano uklanjanje dvopismenih tabli u Gradu Vukovaru.

Vukovarski događaji potaknuli su iskazivanje mržnje i nasilje prema pripadnicima srpske manjine i njenim simbolima u ostalim dijelovima Hrvatske. Natpisi neprimjerenog sadržaja, uz ustaška obilježja, osvanuli su na Pravoslavnoj crkvi u staroj dubrovačkoj gradskoj jezgri. U Splitu je razbijeno staklo i ubačena pirotehnička naprava u prostorije Vijeća srpske nacionalne manjine. Na karlovačkom području je pod okriljem noći 17./18. rujna uklonjena latinično-ćirilična ploča sa zgrade Općine Krnjak, a 21. rujna članovi braniteljskih udruga javno su uklonili lampiona i cvijeće sa Koranskog mosta, gdje su prije točno 22 godine usmrćena trinaestorica rezervista JNA, nakon što su odložili oružje i predali se pripadnicima MUP-a RH. U noći 12./13. rujna u Golubiću kod Knina srušen je spomenik podignut u znak sjećanja na mještane tog sela poginule u ratnim događanjima.

O uništenom spomeniku stradalim mještanima Golubića

Spomenik u Golubiću, podignut 2011. godine, na inicijativu Udruženja porodica nestalih Srba iz Hrvatske „Suza“, jedan je od rijetkih spomen obilježja srpskim žrtvama u Republici Hrvatskoj. Pri podizanju spomenika predstavnici obitelji žrtava pod pritiscima braniteljskih udruga, a u dogovoru s lokalnim vlastima, prihvatili su izmjenu prvotne ideje spomenika, na kojem su se nalazila imena 34 mještana Golubića, uglavnom civila poginulih 1995. godine, te su postavili novu ploču s neutralnim natpisom „Sjećanje na Golubićane stradale u ratovima“, bez navođenja imena stradalih.

Apeliramo na državne i lokalne vlasti da u dogovoru s obiteljima stradalih pristupe pronalaženju rješenja za izgradnjom trajnijeg memorijala, kao važnog doprinosa u promicanju javnog priznavanja patnje stradalih i obnovi suživota na lokalnoj razini.

Ostvarivanje prava nacionalnih manjina, pa tako i prava Srba na upotrebu srpskog jezika i ćiriličnog pisma, ispit je iz uvažavanja i tolerancije za cijelu Hrvatsku. Za izgradnju dugotrajnog mira potrebna je stvarna i iskrena volja svih stanovnika, kako Hrvatske tako i Vukovara.

U Vukovaru, kao i u ostatku Hrvatske, nužno je otvoriti dijalog o ključnim problemima i teretima iz prošlosti koji kontinuirano opterećuju svakodnevnicu: pitanja ratnih zločina, nestalih Hrvata i Srba, načina obilježavanja mjesta stradanja civila bez obzira na njihovu etničku pripadnost te modela multi/interkulturalnog života. U suprotnom, nastaviti će se živjeti u ozračju koje ne pridonosi suživotu, pomirenju, spremnosti za svjedočenjem o zločinima počinjenima od pripadnika „vlastite strane“ i otkrivanju istine o stradanju i mjestima pokopa nestalih osoba.

Optuženik za ratni zločin Tomislav Merčep na obljetnici osnivanja 204. vukovarske brigade

Dok je u tijeku sudski postupak protiv optuženog Tomislava Merčepa za ratne zločine počinjene u Pakračkoj Poljani i na Zagrebačkom velesajmu, a istraživanje ubojstva srpskih civila u Vukovaru, počinjenih u ljeto 1991. godine, dok je Merčep obavljao poslove obrane kao jedan od istaknutih članova HDZ-a, ne miče se s mrtve točke, neprimjereno ga se prikazuje isključivo u kontekstu obrane Vukovara, bez spominjanja nedjela za koja ga se tereti ili dovodi u vezu. O Merčepovom pojavljivanju na polaganju vijenaca i paljenju svijeća podno spomen obilježja na Memorijalnom groblju žrtava iz Domovinskog rata te svečanoj akademiji 22. rujna u Vukovaru kojom je obilježena 22-godišnjica osnivanja 204. vukovarske brigade neki su mediji izvijestili kao o povratku dugo odsutnog heroja, dok je spomen i javna osuda zločina izostala.

Razrješenje spora s Europskom komisijom i prijedlog izmjene Ustava RH

Republika Hrvatska i Europska komisija 18. rujna postigle su kompromis prema kojemu bi izmjena *Zakona o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije*, u javnosti prozvanog *Lex Perković*, stupila na snagu najkasnije 1. siječnja 2014. godine. Izmjenom će se ukinuti vremensko ograničenje koje je onemogućavalo primjenu europskog uhidbenog naloga na kaznena djela počinjena prije 7. kolovoza 2002. godine. Omogućit će se izvršenje europskog uhidbenog naloga za sva kaznena djela, neovisno o vremenu njihova počinjenja. Ukoliko Vlada RH ispuni obećanja dana Europskoj komisiji, postupak uvođenja sankcija koji je pokrenut protiv Hrvatske bio bi obustavljen.

Vlada RH je 26. rujna Hrvatskom saboru predložila da se izmjenama Ustava ukine zastara za sva teška ubojstva, a ne samo za ona politički motivirana, kako je prethodno najavljivano. Predložila je i unošenje odredbe prema kojoj se nezastarijevanje odnosi i na slučajeve teških ubojstava za koje je zastara već nastupila. Koja su sve teška ubojstva, propisalo bi se posebnim zakonom.

Nezastarijevanje teških ubojstava omogućilo bi procesuiranje zločina koji desetljećima opterećuju hrvatsko društvo i doprinijelo procesima suočavanja s prošlošću.

